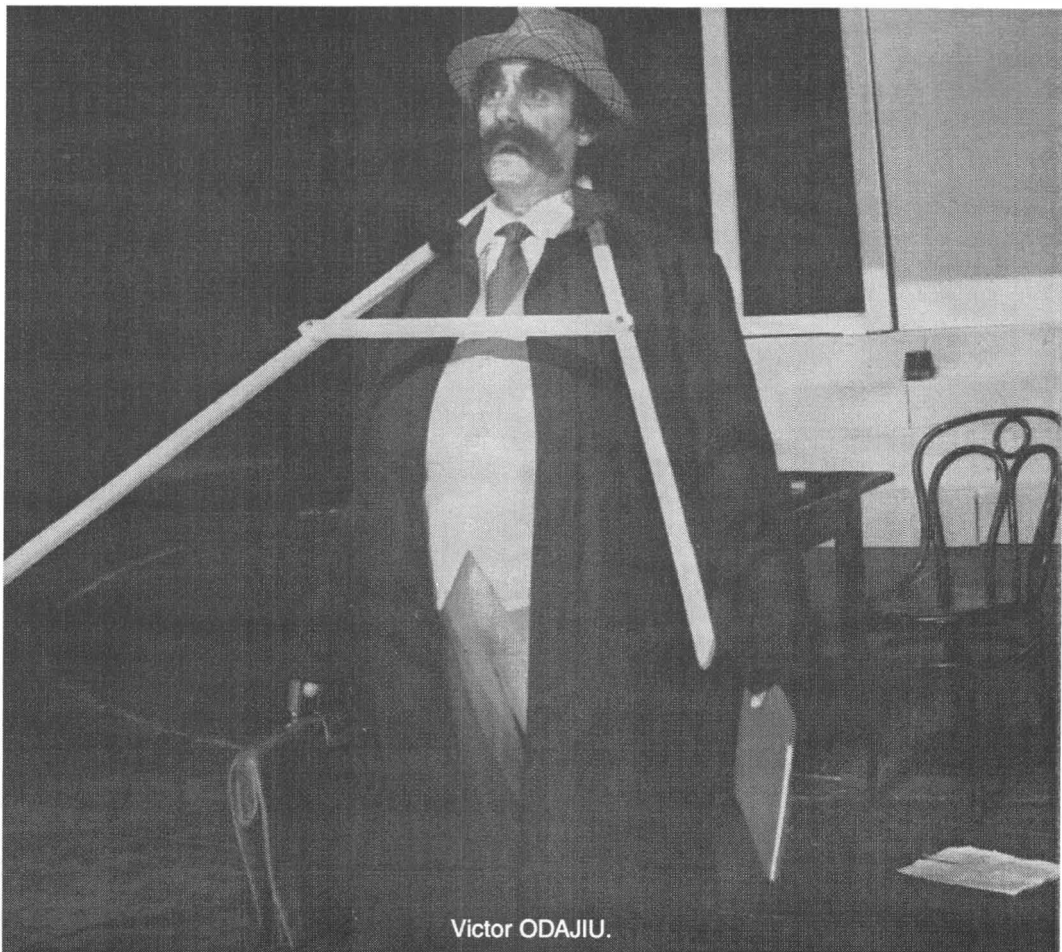

parte, când îl citești sau îl asculți pe Ștefan din *Apus de soare*, gândul îți zboară la marile succese oratorice ale lui Delavrancea atât în Parlamentul României cât și în cariera sa de avocat. Eugen Todoran a respins teatralitatea frumoaselor performanțe oratorice ale lui Ștefan, preferând să relativizeze proporțiile eroice ale personajului, de aceea încredințează rolul lui Petre Ciubotaru un actor agil și inspirat, dar fără masivitatea și amplitudinea vocală a unui Calboreanu, legendarul interpret al lui Ștefan. Efectul este al unui Ștefan cel Mare ce trăiește și moare printre noi, om cu strălucirile și slăbiciunile sale, dar om, nu monument istoric.

Comedia sărăciei

După ce a pus în scenă un șir lung de dramaturgi români de dincolo și de dincoace de Prut (cităm din memorie pe Alecsandri cu *Ovidiu*, excepțional scenariu de aventuri pe care în România nu l-a mai montat nimeni, de la inaugurarea Teatrului Național din Cluj, în 1919, Dumitru Solomon cu *Transfer de personalitate*, Ion Băieșu – *Preșul*, Marin Sorescu – *Desfacerea gunoaielor*, D.R.Popescu – *Muntele*, dar și importanți autori basarabeni, între care Gheorghe Calamanciuc), Anatol Răcilă, directorul Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, l-a descoperit pe Valeriu Butulescu, om de spirit cultivat și autor dramatic prea puțin cunoscut, poate și datorită discreției sale exagerate. *Hoțul cinstit* sau *Veșnicie provizorie*, este o parodie a actualității românești care alunecă în dramă funerară. Trebuie să subliniem că Valeriu Butulescu este, la un prim și consistent nivel al lecturii, un critic al societății române contemporane. El alege cel mai defavorizat eșantion al populației române post-totalitare, pensionarii, pe care îi deplânge într-o comedie socială tragică, deviată, în spectacolul de la Bălți, spre poem funerar. Acțiunea se petrece în micul apartament de bloc în care își duc zilele (dacă și le mai duc și nu vorbesc, cumva, de pe lumea cealaltă) un bătrân și o bătrână ajunși într-o stare de sărăcie ireală, conceptuală s-ar putea spune, de vreme ce femeia îi împletește bărbatului ciorapi de iarnă fără lână, pe lângă faptul că nu și-au plătit chiria, curentul electric, că nu au ceai și nici apă pentru ceai. Comedia lui Valeriu Butulescu face apel insistent la acel *imediat*, de obicei neartistic. Nu este vorba numai de sărăcia lucie, atât de dureros resimțită de spectatorii români de dincoace sau de dincolo de Prut, dar și de acroșuri mult mai puțin elaborate (“ce, noi avem poliție, guvern, administrație?”, etc.) ce stârnesc admirația spontană dar superficială a spectatorilor. Superficială, pentru că nu este o reacție estetică, ci una socială. Spectacolul experimentatului regizor Anatol Pânzaru se bazează, în bună măsură, pe acest palier al textului, și pe doi reductibili actori de tip realist: Vitalie Todiraș (Bătrânul, ilustrat din exterior) și Eufrosina Ureche, prematur distribuită în Bătrâna, dar cu reacții foarte nostime pe replică. Piesa despre sărăcie, deși nu se încheie aici, se modifică în momentul când începe să vorbească bătrânul dulap de haine. Realismul critic (și așa relativ) trece, nu în suprarealism, ci direct în absurd. Mai mult decât atât, oarecum pe contrasens, sărăcia absolută modelează caractere: hoțul venit să-i jefuiască pe bieții bătrâni, neavând ce fura e atât de cinstit încât merge în piață și le cumpără câteva chifle, iar Polițistul refuză să-l aresteze pentru că lucrează în alt departament. Disperarea e mare și comică pentru un profesionist cu „studii” la Gherla și Jilava. Celelalte trepte ale comediei spre farsa tragică sunt atinse cu ajutorul costumelor și, în final, al decorului, create de Petru Bălan. Câteva costume

– *Inspectorul* (Victor Odajiu, un personaj din filmul mut), *Controlorul* (Ion Marcoci, un vag pederast care provoacă, uneori, incidente comice) și *Hoțul însuși* (rol jucat cu prea multă sinceritate de Constantin Stavrat) – trimit la lumea circului, a clovnilor, acolo unde se situează, mai degrabă, comedia *Hoțul cinstit* sau *Veșnicie provizorie*. Într-adevăr, o bună parte din spectacol este *Hoțul cinstit* iar finalul, *Veșnicie provizorie*. Ezitățile autorului exprimate în titlu sunt preluate și de directorul de scenă, astfel că vom asista, în final, la un poem tragic al morții, după ce am crezut că râdem, gânditori, la o comedie de actualitate. Cele două rame ale ferestrelor din fundal coboară pe orizontală, ca două cripte, în timp ce structurile interioare rămân în picioare ca două cruci. Revenim la senzația originară: *pare* că cei doi bătrâni sunt morți demult, iar povestea lor „*pare* rostită de o străină gură”, cum spune poetul. *Pare* că dulapul vorbește. *Pare* că este o comedie, dar este o dramă. Acest *pare*, aceste ambiguități ale textului, aceste incertitudini, puteau fi mai provocatoare pentru regizor decât certitudinile realiste (critica socială). Oricum, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți este astăzi portdrapelul repertoriului românesc. Din acest motiv, rămâne teatrul pe care l-am frecventa cel mai des (dacă ar fi în România) pentru a urmări în liniște cum se comportă literatura română în contact cu publicul.

Victor ODAJIU.